

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

OBVLADOVANJE TVEGANJ PRI
KREDITIRANJU FIZIČNIH IN PRAVNIH
OSEB

SONJA PETRIČ

KOPER, 2010

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Zaključna projektna naloga

OBVLADOVANJE TVEGANJ PRI
KREDITIRANJU FIZIČNIH IN PRAVNIH
OSEB

Sonja Petrič

Koper, 2010

Mentor: viš. pred. mag. Igor Stubelj

POVZETEK

Hranilnica pri svojem poslovanju razpolaga z denarjem komitentov, na drugi strani pa denar posoja kreditojemalcem. Pri tem se hranilnica sooča z različnimi tveganji, ki so medsebojno povezana. Obvladovanje ključnih tveganj v bančništvu, med katerimi je najpomembnejše kreditno tveganje, je urejeno z Zakonom o bančništvu s podzakonskimi akti. Kreditnega tveganja ni mogoče v celoti odpraviti, z ustreznimi ukrepi pa ga je mogoče učinkoviti zmanjšati. V teoretičnem delu naloge je predstavljeno kreditno tveganje, na katerega vplivajo okolje, panoga in kreditojemalec. Predstavila bom, kako Hranilnica Vipava, d. d., obvladuje kreditno tveganje v okviru predpisov Banke Slovenije in Basel II. S pravilniki je hranilnica natančno opredelila metodologijo dela pri kreditiranju pravnih in fizičnih oseb, tako ima vzpostavljeno ustrezno okolje za odobravanje, spremljanje in izterjavo kreditov. V zadnjem delu sledi analiza med Hranilnico Vipava in bankami ter ostalima dvema slovenskima hranilnicama.

Ključne besede: hranilnica, kreditno tveganje, razvrščanje terjatev, kreditna sposobnost, boniteta, zavarovanje kreditov, izterjava.

SUMMARY

A savings bank uses assets of client in its business activities and on the other hand lends money to debtors. In doing so the savings bank is facing various interconnected risks. Managing the key risks in the banking industry among which the most important is the credit risk is regulated by the Banking Act with its legislative acts. The credit risk cannot be entirely eliminated, but it can be effectively reduced by appropriate measures. In the theoretical part of the thesis we presented the credit risk, which is influenced by the environment, industry and the debtor. I will present how the savings bank Vipava, JSC, manages the credit risk within the regulations of the Bank of Slovenia and Basel II. The savings bank in detail defined the work methodology for crediting legal and natural persons, so it has created a suitable environment for approving, monitoring and recovering the credits. Then in the final section it follows a comparison between the savings bank Vipava and the banks, as well as with the other two Slovenian savings banks.

Key words: savings bank, credit risk, ranking of claims, credit rating, benefits, credit insurance, recovery

UDK: 336.71(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
1.1	Opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč	1
1.2	Namen in cilji diplomskega dela	2
1.3	Predvidene metode za doseganje ciljev diplomskega dela	2
1.4	Predvidene predpostavke in omejitve pri obravnavanem problemu	2
2	Kreditno tveganje	5
2.1	Dejavniki kreditnega tveganja	6
2.2	Ocenjevanje in merjenje kreditnega tveganja	7
3	Predstavitev Hranilnice Vipava, d. d.	9
3.1	Hranilnica kot finančna institucija	9
3.2	Razvoj in poslovanje Hranilnice in posojilnice Vipava, d. d.	10
4	Metodologija dela pri kreditiranju v Hranilnici Vipava, d. d.	15
4.1	Proces odobritve kreditov	17
4.1.1	Fizične osebe	18
4.1.2	Pravne osebe in samostojni podjetniki	19
4.2	Oblike zavarovanja kreditov	22
4.2.1	Izpolnjene in bianco menice	22
4.2.2	Odstop terjatve	23
4.2.3	Zastava vrednostnih papirjev	23
4.2.4	Zastava depozita	24
4.2.5	Poroštvo tretje osebe	24
4.2.6	Zavarovanje pri zavarovalnici	24
4.2.7	Plačilo stroškov odplačevanja v okviru rizičnega sklada Hranilnice Vipava, d. d.	24
4.2.8	Zastavna pravica na nepremičnini	24
4.2.9	Zastavna pravica na premičnini	25
5	Obvladovanje kreditnega tveganja v Hranilnici Vipava, d. d.	27
5.1	Organizacija pri izvajanju procesa upravljanja s kreditnim tveganjem	28
5.1.1	Organizacijske zahteve glede kreditnega tveganja	29
5.1.2	Obravnava kreditnega tveganja	29
5.2	Razvrščanje terjatev	30

5.3 Velika izpostavljenost hranilnice.....	35
6 Sklep.....	37
Literatura	39

PONAZORILA

Slika 3.1	Organigram Hranilnice Vipava, d. d.	13
Tabela 3.1	Lastniška struktura Hranilnice Vipava, d. d.	11
Tabela 3.2	Deset največjih delničarjev na dan 31. 12. 2008	12
Tabela 4.1	Krediti po posameznih namenih 31. 12. 2008 (v tisoč EUR).....	18
Tabela 4.2	Krediti fizičnim osebam po ročnosti (v tisoč EUR)	19
Tabela 4.3	Krediti pravnim osebam (v tisoč EUR)	21
Tabela 4.4	Krediti glede na vrsto zavarovanja (v tisoč EUR).....	25
Tabela 5.1	Krediti glede na vrsto zavarovanja leto 2008/2007 (v tisoč EUR).....	28
Tabela 5.2	Pregled zamud glede na stanje kreditov fizičnih oseb (v tisoč EUR)	29
Tabela 5.3	Slabitve kreditov glede na bonitetne razrede.....	31
Tabela 5.4	Razvrščanje terjatev po skupinah A–E (v tisoč EUR).....	33
Tabela 5.5	Izpostavljenost glede na bilančno vsoto (v tisoč EUR).....	34
Tabela 5.6	Popravki vrednosti kreditov (v tisoč EUR)	34

1 UVOD

1.1 Opredelitev obravnavanega problema in teoretičnih izhodišč

Tveganje je prisotno v vsakem poslu. Še posebej se soočajo s tveganjem banke in hranilnice zaradi funkcije alociranja sredstev med prebivalstvom in gospodarstvom.

V prvem delu naloge nameravam predstaviti teoretične vidike kreditnega tveganja, katero sodi med največja tveganja v bankah in hranilnicah. Banke in hranilnice spremljajo tveganje v skladu s Sklepom o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 28/2007). Teoretična izhodišča bom povzemala po avtorjih, ki so dela na to temo že objavljali v raznih publikacijah.

Banke in hranilnice posvečajo temu tveganju veliko pozornost. Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 131/2006) opredeljuje kreditno tveganje bank in hranilnic kot tveganje nastanka izgube zaradi neizpolnjevanja obveznosti dolžnika do banke. Vzrok za opustitev vračila kredita, zamujanje s plačili obrokov in s plačili obresti je lahko nepripravljenost ali nezmožnost dolžnika poravnati svoje obveznosti. Način prevzemanja in upravljanja kreditnega tveganja je ena od osnovnih komponent skrbnega in varnega upravljanja bank in hranilnic. Gre za optimalno iskanje razmerja med donosom in tveganjem pri posamezni naložbi, skupini, tipu naložb in naložbenemu portfelju kot celoti.

V drugem delu naloge bom predstavila kreditno tveganje in upravljanje kreditnega tveganja na primeru Hranilnice Vipava, d. d., ki deluje kot institucija v bančnem sistemu. Podatke bom črpala iz internega gradiva Hranilnice Vipava, d. d. in iz Letnega poročila Hranilnice Vipava, d. d., za leto 2008. Začetki hranilništva in posojilništva segajo 113 let nazaj. Razvila se je iz nekdanje Hranilno kreditne službe Vipava in kot edina hranilno kreditna služba v Sloveniji opravila vse zakonske predpise, prilagoditve in leta 2005 dobila dovoljenje za opravljanje bančnih storitev z omejitvijo opravljanja storitev za male pravne osebe.

Hranilnica deluje v skladu z bančnimi načeli. Svojim komitentom zagotavlja varno in predvsem rentabilno poslovanje. Pri svojem poslovanju mora upoštevati vse zakonske predpise, ki veljajo za banke, prav tako mora tudi obvladovati in upravljati z vsemi vrstami tveganj: kreditnim, likvidnostnim, obrestnim, tržnim, kapitalskim in operativnim.

Pretežni del komitentov hranilnice so fizične osebe. Velik del naložb Hranilnice predstavlja kreditiranje prebivalstva, malih pravnih oseb in javnega sektorja. Zaradi svoje majhnosti in lokalne usmerjenosti ter zgodovinske usmerjenosti v financiranje predvsem kmetijske dejavnosti se sooča z velikim tveganjem in ranljivostjo pri poslovanju.

1.2 Namen in cilji diplomskega dela

Sestavni del dejavnosti bančništva in hranilništva je prevzemanje tveganj. Tveganju v tej dejavnosti se ni mogoče izogniti niti se institucija ne more sama odločiti, ali bo tveganje prevzela ali ne. Institucija se odloči le, v kolikšnem obsegu se bo tveganju izpostavila. Namen zaključne projektne naloge je predstaviti, kako Hranilnica Vipava, d. d., upravlja in obvladuje kreditno tveganje. Večja kot je raznovrstnost produktov, pri katerih se pojavlja kreditno tveganje, bolj kot so raznovrstni trgi (stranke), kompleksnejše postaja obvladovanje kreditnega tveganja in sposobnost preživetja na dolgi rok.

Cilj naloge je predstaviti kreditno tveganje in obvladovanje le tega kot najpomembnejše tveganje, ki je ključnega pomena pri poslovanje hranilnice. Ocena prihodnjih gibanj na osnovi preteklih pokazateljev je pomemben element celotne slike o prevzetem ravni kreditnega tveganja v hranilnici in pomembno vpliva na poslovni rezultat hranilnice.

1.3 Predvidene metode za doseganje ciljev diplomskega dela

Pri pisanju zaključne projektne naloge bom uporabila metodo deskripcije – opisovanje dejstev in procesov.

Metoda komparacije je primerjava med teorijo in prakso procesov. Pri primerjavi med teorijo in prakso bom skušala prikazati in analizirati kako Hranilnica Vipava, d. d., že s samo organizacijo dela poskuša obvladovati kreditno tveganje tako pri odobritvi kot pri poznejšem vodenju in izterjavi kreditov.

Analizirala bom kreditni porfelj in prikazala razvrščanje in delež kreditov po posameznih skupinah. Pri tem bom primerjala podatke za leti 2007 in 2008.

V nalogi bom tudi pridobivala podatke drugih avtorjev – metodo kompilacije.

Podatke bom zbirala iz internega gradiva Hranilnice Vipava, d. d., Letnega poročila Hranilnice Vipava, d. d., za leto 2008, razpoložljivega gradiva v knjižnici in na internetu ter iz lastnih izkušenj na področju kreditiranja.

1.4 Predvidene predpostavke in omejitve pri obravnavanem problemu

Predpostavljam, da so naložbe v kredite prebivalstvu in malemu gospodarstvu zaradi majhnosti in s tem prilagodljivosti zahtevam stranke primaren posel hranilnice. Pri pisanju zaključne projektne naloge se bom osredotočila na tveganje in upravljanje, ki izhaja iz tega posla.

Ker poslovno leto 2009 še ni zaključeno, se bom pri svojem delu osredotočila na poslovno leto 2008. Poslovno leto 2008 je zaključeno, računovodski izkazi so revidirani, zato bom pri raziskavi uporabila podatke za poslovno leto 2008. Glavno omejitev predstavlja dejstvo, da se Hranilnica Vipava, d. d., zaradi svoje majhnosti in posledično pomanjkanja kadra težko spoprijema z vsemi tveganji bančnega poslovanja,

kar posledično pomeni tudi z analizami kreditnega portfelja in s tem povezanega upravljanja s kreditnim tveganjem.

2 KREDITNO TVEGANJE

Tveganje izgube kot posledica nezmožnosti, da iz kateregakoli razloga dolžnik ne izpolni svojih finančnih ali pogodbenih obveznosti plačevanja v celoti, pomeni kreditno tveganje. Kreditno tveganje se pojavlja v bankah in hranilnicah na vseh področjih bančnega poslovanja, kjer nastajajo tvegane aktivne bilančne postavke. Obsegajo vse dospele in nedospele kredite vseh ročnosti, naložbe v vrednostne papirje, dolgoročne naložbe v kapital, obračunane obresti, opravnine, terjatve za dane garancije, prevzete obveznosti, vloge pri bankah ter druge prevzete obveznosti, ki jih je mogoče razporediti na posameznega dolžnika.

Pri aktivnih bančnih poslih se banka pojavlja kot upnik – kreditor. Banka v vlogi upnika posreduje denarna sredstva, dobljena preko pasivnih (izvornih) ali aktivnih (izvedenih) depozitov. Aktivni bilančni posli se vodijo na aktivni strani bančne bilance. Banka pri teh poslih svojim komitentom zaračunava tako imenovane aktivne obresti, ki so po pravilu večje od pasivnih obresti in predstavljajo najpomembnejšo postavko v prihodkih banke (Jeličić 1998, 549).

Kreditna dejavnost banke je vedno povezana s tveganjem, da kredit ne bo vrnjen in da obresti po kreditu ne bodo plačane. To tveganje je odvisno od kreditojemalca oziroma glede na obseg kredita. V celoti se temu tveganju ni mogoče izogniti, vendar mora banka v prvi vrsti voditi tako politiko, da je to tveganje čim manjše. Odobritev pravega kredita je tako v interesu banke kot kreditojemalca (Žagar 1991, 86–90).

Način prevzemanja in upravljanja kreditnih tveganj je ena od osnovnih komponent skrbnega in varnega upravljanja bank in hranilnic. Gre predvsem za iskanje optimalnega razmerja med tveganjem pri posamezni naložbi in donosom pri tej naložbi. Večja kot je raznovrstnost produktov, bolj kot so raznovrstni trgi, kompleksnejše je obvladovanje kreditnega tveganja.

V bančni praksi se posamezna tveganja med seboj prepletajo in so medsebojno povezana, kar zahteva celovito upravljanje z njimi. Le redko posamezno tveganje nastopi povsem samostojno. Po raziskavah Banke za mednarodne poravnave je kreditno tveganje še vedno največjega pomena, saj naj bi kar 50–60 % vseh bančnih problemov izhajalo iz tega naslova (Krumberger 2000, 73).

Tveganje pri kreditiranju lahko gledamo z dveh strani, in sicer kot tveganje:

- ali bodo izposojena sredstva vrnjena in
- ali bodo izposojena sredstva vrnjena v roku, ki je bil dogovorjen v pogodbi.

Pri kreditiranju tvegata obe stranki. Kreditojemalec tvega, da kredita ne bo zmožen vrniti oziroma ga ne bo vrnil v pogodbenem roku, prav tako pa tvega dajalec kredita, da sredstev, ki jih je posodil, ne bo dobil nazaj.

Na trgu kreditov je problem napačne izbire izredno problematičen, saj ponavadi po kreditih povprašujejo tisti kreditojemalci, katerih projekti bodo najverjetneje vodili do

neugodnih rezultatov. Verjetnost, da bodo izbrani prav ti, je največja, kajti kreditorejmalci z najbolj tveganimi investicijskimi projekti si najbolj prizadevajo prepričati banko, da je njihov projekt uspešen in so zato najbolj agresivni pri pridobivanju kreditov. Vendar je jasno, da bodo zaradi velike verjetnosti, da ne bodo zmogli vrniti kreditov, za banko to najmanj zaželeni kreditorejmalci (Laure 2004, 32).

Kakovostna analiza kreditne sposobnosti je pogoj za uspešno obvladovanje kreditnega tveganja. Objektivna merila kreditne sposobnosti zmanjšujejo tveganje. Pri tem mora banka oziroma hranilnica razpolagati z objektivnimi in stvarnimi podatki kreditorejmalca, prav tako pa ji pri odločitvi o kreditiranju posameznega kreditorejmalca pomagajo mehki kazalci.

Pri objektivnih merilih za odobravanje kreditov je pomemben že sam postopek odobritve, ocena kreditne sposobnosti, boniteta kreditorejmalca, zavarovanje kreditne terjatve, dejavnost kreditorejmalca, plačilna sposobnost, narava posla.

Pod mehke kazalnike spadajo informacije, ki se jih upošteva pri odobritvi kredita in so bile pridobljene na trgu, lahko pa pomembno vplivajo tako na odobritev kot na poznejše slabljenje kreditov.

2.1 Dejavniki kreditnega tveganja

Neporavnane obveznosti, ki izhajajo iz kreditne pogodbe, imajo lahko vzrok v nepripravljenosti ali pa nezmožnosti kreditorejmalca. To ima neposreden vpliv na poslovni izid in likvidnost banke ali hranilnice. Prav zaradi pomembnosti in vpliva kreditnega tveganja na poslovanje banke mora banka zbirati in dobro pretehtati informacije o kreditorejmalcih.

Osnova za ugotavljanje kreditnega tveganja je proučevanje dejavnikov, ki so podlaga, na kateri lahko pričnemo meriti kreditno tveganje in ocenjevati kreditorejmalčevo sposobnost vračila izposojenih sredstev (Laure 2004, 34).

Na kreditno tveganje vplivajo naslednji dejavniki:

- Okolje – deli se na mednarodno in domače okolje. Na mednarodnem in domačem področju vplivajo na kreditno tveganje neugodni politični dogodki, neugodna gospodarska in tržna gibanja, recesija, sprememba obrestnih mer.
- Panoga – motnje v običajnih komercialnih postopkih, sprememba tehnologije, rast konkurence, nesolventnost kupcev, sprememba predpisov, razpoložljivost in cenovna nihanja surovin. Vse to pripelje do težav v podjetjih, kar vpliva tako na boniteto podjetja kot na kreditno sposobnost zaposlenih.
- Podjetje – slabo poslovanje, slaba plačilna sposobnost, težave s proizvodnjo, težave z nabavo surovin in prodajo izdelkov, slabi odnosi med vodstvom in zaposlenimi v podjetju, težave z novimi projekti.

Kreditno tveganje se še povečuje, če je bančni portfelj koncentriran (Majič 1999, 3):

- na določenega kreditojemalca (splošno kreditno tveganje),
- na določeno področje (deželno tveganje),
- na določeno panogo (poslovno tveganje).

Splošno kreditno tveganje oziroma izpostavljenost banke do posameznega komitenta je vsota vseh kreditov, garancij, jamstev in drugih terjatev, ki jih ima banka ali hranilnica do posameznega komitenta oziroma do skupine povezanih oseb.

Deželno tveganje je kreditno tveganje ko zaradi zunanjetrgovinskih omejitev kreditojemalec ne bi mogel poravnati svojih kreditnih obveznosti. Pod deželno tveganje spada tudi tveganje, da kreditojemalec ne bo mogel poravnati svojih obveznosti zaradi političnih pretresov ali ekonomskih zlomov na posameznih področjih države.

Poslovno tveganje je tveganje, ko skupina kreditojemalcev ni sposobna poravnati kreditnih obveznosti zaradi negativnih ekonomskih vplivov svetovnega, nacionalnega ali regionalnega razvoja na določeno dejavnost.

Pomembna tveganja, ki jih banka oziroma hranilnica prevzema v okviru svojega poslovanja, morajo biti zgodaj ugotovljena, celovito obravnavana in spremljana v okviru njenih dnevni dejavnosti. Učinkovito upravljanje s tveganji zmanjšuje verjetnost nepričakovanih izgub ter posledično preprečuje nastanek tveganja ugleda banke oziroma hranilnice.

Najpomembnejši dejavniki, ki vplivajo na višino kreditnega tveganja, so (Majič 1999, 4):

- obrestna mera,
- provizije,
- premija za kreditno tveganje,
- zavarovanje kredita,
- drugi necenovni pogoji povezani s posojili (zahtevano minimalno stanje na računu, obvezna rezerva).

2.2 Ocenjevanje in merjenje kreditnega tveganja

S pomočjo ocene kreditnega tveganja ugotavljamo, kakšna je verjetnost, da kreditojemalec svojih obveznosti ne bo poravnal. To banka lahko ugotavlja na osnovi informacij, ki jih ima o komitentu, bodisi iz zunanjih virov ali pa neposredno od komitenta. Merjenje kreditnega tveganja je ključno za postavitve pravilne cene kredita, določitev vrste in načina zavarovanja ter postavitve ustreznih limitov zadolžitve posameznega komitenta. S pomočjo merjenja kreditnega tveganja se banka odloči, ali bo odobrila kredit; če ga bo, oblikuje ustrezne rezervacije. Najpomembnejši del

postopka merjenja kreditnega tveganja je njegova prva komponenta – statistične ugotovitve, verjetnosti neplačila (Žagar 1999, 43).

Kreditno tveganje se pojavi ob vsakem najetju kredita oziroma ob vsakem nakupu blaga ali storitve na odloženo plačilo.

Ocenjevanje kreditnega tveganja je sestavljeno iz kvantitativne in kvalitativne analize (Dimovski in Gregorič 2000, 82–83):

- kvantitativna analiza zajema zbiranje podatkov o finančni odgovornosti kreditojemalca in o naravi njegovih finančnih potreb,
- kvalitativna analiza pa temelji na finančni analizi predloženih računovodskih podatkov s strani kreditojemalca, njegovih planiranih finančnih rezultatov in denarnih tokov, da bi ocenili kreditojemalčevo sposobnost servisiranja dolga.

Kreditni proces je spremljanje in analiziranje kreditojemalca, ki se z odobritvijo kredita začne, konča pa se šele, ko kreditojemalec vrne kredit z obrestmi in vsemi stroški brez kakršnekoli izgube.

3 PREDSTAVITEV HRANILNICE VIPAVA, D. D.

Prva ustanovljena hranilnica na območju Slovenije je bila Kranjska hranilnica, ki je bila ustanovljena leta 1820. Kranjska hranilnica je bila druga ustanovljena hranilnica v takratni Avstriji. Glavna naloga hranilnice je bila zbiranje prostih denarnih sredstev prebivalstva in različnih ustanov in na drugi strani ponudba ugodnih kreditov. Hranilnice so imele poleg pomembne gospodarske vloge tudi socialno vlogo, saj so podpirale socialne, kulturne in gospodarske ustanove.

Pri hranilnicah velja opozoriti na še en vidik, ki se je po prvi svetovni vojni izkazal za zelo pomembnega. Slovenske hranilnice so imele namreč zelo veliko naložb v vrednostne papirje, predvsem v državne obveznice in druge vrednostne papirje, ki so tedaj veljali za zelo zanesljive naložbe. Tako so hranilnice pred prvo svetovno vojno imele v povprečju približno petino svojih aktiv naloženih v to bilančno rubriko. Seveda so med posameznimi hranilnicami obstajale razlike. Tako je prednjačila Kranjska hranilnica, ki je imela v državnih vrednostnih papirjih kar tretjino svojih aktiv. Med prvo svetovno vojno, ko je avstrijska država izdajala serijo za serijo vojnih obveznic, da bi pokrila stroške vojne, pa je delež državnih vrednostnih papirjev v bilančnih vsotah slovenskih hranilnic narasel kar na polovico (Lazarevič in Prinčič 2005, 10).

Zaradi naraščajočih potreb se je ustanavljanje hranilnic povečalo od sedemdesetih let devetnajstega stoletja naprej. Pri ustanovitvah so prednjačila štajerska mesta. Najmočnejša je bila Kranjska hranilnica, sledila ji je Mestna hranilnica ljubljanska in Mestna hranilnica Mariborska. Vloge pri teh hranilnicah so znašale skoraj dve tretjini vloženi sredstev pri slovenskih hranilnicah. Vse druge hranilnice so bile manjše, njihov vpliv je bil na lokalni ravni.

3.1 Hranilnica kot finančna institucija

Hranilnica je finančna institucija, ki enako ali podobno kot banka sprejema vloge in daje kredite (Ribnikar 1994, 229). Je samostojna institucija, ki zbira sredstva predvsem od fizičnih in malih pravnih oseb. Nudi jim varno in donosno naložbo, tako zbrana sredstva pa uporablja za kreditiranje tako komitentov kot nekomitentov. Hranilnice niso več tako lokalno usmerjene, kot so bile v preteklosti, danes predvsem večje hranilnice delujejo po vsej državi. Na območju Slovenije delujejo z dovoljenjem Banke Slovenije za opravljanje prometa tri hranilnice, in sicer Hranilnica Lon, d. d., Delavska hranilnica, d. d. in kot najmanjša Hranilnica in posojilnica Vipava, d. d.

Delovanje hranilnic ureja Zakon o bančništvu (Uradni list RS, št. 131/2006). Je temeljni zakon, ki ureja poslovanje bank in hranilnic ter področje ustanovitve, poslovanja, nadzora in prenehanja delovanja. Opredeljuje, da je banka ali hranilnica delniška družba, ki je pridobila dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev. Na podlagi sprejetih depozitov banka ali hranilnica odobrava kredite, opravlja

plačili promet in druge finančne funkcije. Zakon o bančništvu je usklajen z evropskimi bančnimi direktivami.

Za hranilnice je značilno, da so njihovi komitenti predvsem fizične osebe in male ali srednje velike pravne osebe. Večji del naložb – danih kreditov pri hranilnici odpade na kreditiranje fizičnih oseb, kar je tudi razlika med hranilnicami in bankami. Sredstva so razpršena na večje število naložb, katere pa so v manjših vrednosti. To je povezano z manjšim tveganjem, kar pa je zaradi majhnosti hranilnic nuja, saj že vsaka opustitev vračila kredita lahko predstavlja povečano tako likvidnostno kot kreditno tveganje.

Pri pasivi je razmerje drugačno, saj hranilnice lahko sprejemajo sredstva tako od fizičnih kot od pravnih oseb, bank in drugih finančnih institucij.

V tržnem gospodarstvu menjava dobrin poteka na trgu, ki obenem določa tudi njihovo ceno. V resnici je cena določene dobrine posledica ponudbe in povpraševanja po njem na trgu. V tržnem gospodarstvu blago in denar nenehno krožita. Na eni strani ima denar vlogo posrednika v blagovnem prometu, na drugi strani pa obstajajo tudi tokovi, ki nimajo pritoka v blagu. Taki tokovi so denarni oziroma finančni. Finančni trg je torej trg, na katerem pravne in fizične osebe plasirajo svoje finančne presežke in na njem najemajo dodatno finančna sredstva (Filipič in Markovič-Hribernik 1998, 57).

3.2 Razvoj in poslovanje Hranilnice in posojilnice Vipava, d. d.

Z razvojem kapitalizma je bila potreba po denarju – najemanju posojil vse večja, zato so se kmetje, mali trgovci in mali obrtniki skušali izogniti vse večjim obrestim z združevanjem v denarne zadruge. Obstajala sta dva tipa zavodov, in sicer z omejeno in neomejeno zavezo. Zadruge z neomejeno zavezo so zanimale predvsem kmete. Ustanavljali so jih za mala območja, kjer so se ljudje med seboj dobro poznali. Prva taka posojilnica je bila ustanovljena 1849. Ustanavljale so se predvsem na podeželju, pobudniki pa so največkrat bili župniki.

Hranilnica in posojilnica v Vipavi je bila ustanovljena avgusta 1896, v zadružni register pa je bila vpisana septembra istega leta pri deželni sodišču v Ljubljani. V času svojega delovanja je z zamenjavo oblasti večkrat zamenjala svoje ime. Osnovni namen hranilnice je bil spodbujati ljudi k varčevanju in jim z dajanjem posojil pomagati pri obvladovanju denarnih stisk. Hranilnica je skrbela tudi za splošni napredek tako v gospodarstvu kot pri kulturi, športu in izobraževanju.

Hranilne vloge je hranilnica sprejemala od vsakogar, medtem ko so posojila odobraval le članom hranilnice.

V času od ustanovitve do današnjega časa je hranilnica doživela več burnih dogodkov in se je bila prisiljena večkrat na novo registrirati in spremeniti ime. Tako je skozi prvo svetovno vojno hranilnica spremenila način poslovanja in se uspešno prilagodila izrednim razmeram, ki so vladale na trgu. Po prvi svetovni vojni je bilo obdobje, ko so mnoge hranilnice na Primorskem zaradi splošne gospodarske krize in

vdora italijanskega bančništva propadle, vipavska hranilnica pa je bila dovolj močna, da je v teh težkih gospodarskih razmerah preživela. Neprekinjeno je poslovala tudi med drugo svetovno vojno in po vojni do leta 1948, ko je v skladu s takratno zakonodajo prešla v likvidacijo. Njeno nalogo je prevzel kreditni odsek pri takratni Kmetijsko vinarski zadrugi Vipava.

Leta 1971 se je v skladu s takratno zakonodajo kreditni odsek Kmetijsko vinarske zadruge Vipava organiziral v Hranilno kreditno službo Vipava, p. o. Vse do leta 1993 je delovala v sklopu Kmetijske zadruge Vipava. Leta 1993 je Hranilno kreditna služba zaživela kot samostojna hranilnica.

Leta 1999 je bilo z zakonom določeno, da se morajo vse hranilno kreditne službe uskladiti in prilagoditi poslovanje Zakonu o bančništvu (ZBan) (Uradni list RS, št. 109/1999).

Leta 2005 je Hranilno kreditna služba Vipava, p. o., kot edina hranilno kreditna služba v Sloveniji izpolnila vse zakonske zahteve Banke Slovenije in se preoblikovala v Hranilnico in posojilnico Vipava, d. d.

Tabela 3.1 Lastniška struktura Hranilnice Vipava, d. d.

	Število delnic	Delež lastništva (v %)
Tuji delničarji – pravne osebe	132.082	24,49
Domači delničarji – pravne osebe	383.516	71,11
Domači delničarji – fizične osebe	23.808	4,41

Vir: Hranilnica Vipava 2009, 19.

Hranilnica Vipava, d. d. ima sedež v Vipavi, poslovna mreža pa je sestavljena iz devetih poslovalnic, ki se nahajajo pretežno v Vipavski dolini, poslovalnice pa se nahajajo tudi v Ilirski Bistrici, Postojni, v letu 2009 je bila odprta poslovalnica v Logatcu.

Hranilnico, v kateri je 24 zaposlenih, vodi dvočlanska uprava.

Tabela 3.2 Deset največjih delničarjev na dan 31. 12. 2008

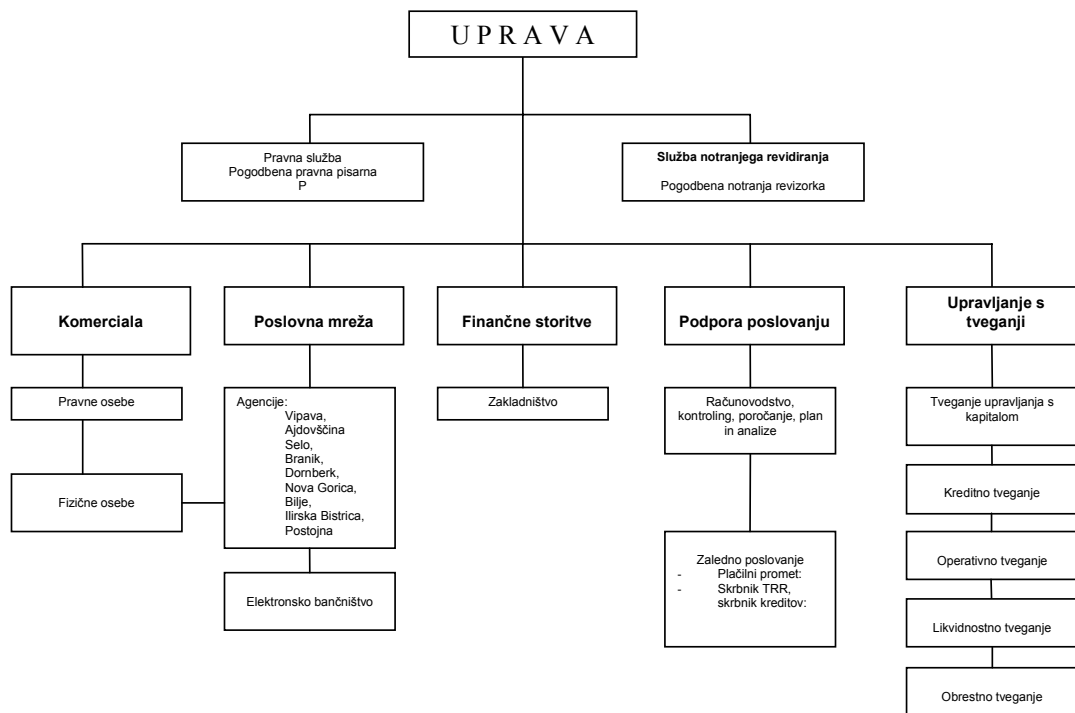
	Število delnic	Delež udeležbe v kapitalu (v %)
Kmetijska zadruga Vipava, z. o. o., Vipava	200.051	37,09
Agroind Vipava 1894 Vipava, d. d., Vipava	101.832	18,88
Zadružna banka Doberdob-Sovodnje Doberdob Italija	52.811	9,79
Zadružna kraška banka Opčine Italija	52.811	9,79
KB 1909 – Societa finanziaria per azioni Gorica Italija	26.460	4,91
Zavarovalnica Triglav, d. d., Ljubljana	22.633	4,20
Felcom, d. o. o., Vrhopolje	7.837	1,45
Kar Impex, d. o. o., Vipava	7.837	1,45
Go-les, d. o. o., Vipava	7.544	1,40
Kmetijstvo Vipava, d. d., Šempeter pri Gorici	5.773	1,07
Drugi	58.817	9,97
Skupaj	539.406	100,00

Vir: Hranilnica Vipava 2009, 18.

Bilančna vsota Hranilnice Vipava je konec leta 2008 znašala 25.577 tisoč EUR in se je v primerjavi s preteklim letom povečala za 8 %. Struktura bilance se v letu 2008 ni bistveno spremenila, saj predstavljajo krediti bankam 50 % vse aktive, medtem ko predstavljajo krediti strankam, ki niso banke, 26 % aktive. V primerjavi s predhodnim letom beleži hranilnica v tem segmentu 10-odstotno rast

Tudi pri strukturi pasive hranilnica ne beleži bistvenih sprememb, saj predstavljajo finančne obveznosti hranilnice 89 % vse pasive.

Slika 3.1 Organigram Hranilnice Vipava, d. d.

Vir: Hranilnica Vipava 2009, 9.

4 METODOLOGIJA DELA PRI KREDITIRANJU V HRANILNICI VIPAVA, D. D.

Beseda kredit izvira iz besede »credere«, kar pomeni verjeti, zaupati. Kredit je tisto, kar je zaupano, dano na upanje v vrnitev (Crnkovič 1987, 7). Zelo pomembno načelo pri kreditiranju je načelo vrnitve izposojenih sredstev v dogovorjenem roku. Pri kreditiranju gre za razmerje med kreditorjem in kreditojemalcem oziroma dolžnikom. V tem razmerju kreditor za določen čas in določeno obdobje odstopi pravico razpolaganja z denarjem najemniku kredita.

Značilnosti kredita so:

- je medčasovna menjava dobrin in vrednosti,
- daje možnost porabe sredstev, ki bodo ustvarjena v prihodnosti
- proces kreditiranja je povezan s tveganjem.

Izhodišča pri postavitvi kreditne politike so naslednja (Dimovski 1999, 43–44):

- vrsta kreditov, ponudba banke,
- vrste komitentov,
- omejitve za posamezne komitente, povezane osebe,
- omejitve za gospodarska in geografska področja (npr. 10 % portfelja),
- omejitve glede koncentracij (npr. vseh kreditov nad 5 % ..., skupni znesek vsem povezanim osebam ...),
- omejitve glede ročnosti oziroma zapadlosti (za posamezne vrste komitentov in globalno),
- cena kreditov (obrestna mera za drobne, srednje, velike komitente; tudi pooblastila za odločanje o višini obrestnih mer s splošno usmeritvijo banke),
- oblike in merila zavarovanja terjatev (katere oblike so sprejemljive, kako se vrednotijo, in oblika zavarovanj, ki ni sprejemljiva),
- finančni podatki/merila od komitentov (pogostost poročil),
- definiranje pristojnosti, omejitve za bančne referente, vloga kreditnega odbora oziroma komisije,
- postopki za pregled portfelja (sistem, da se res zagotovijo redni pregledi, kontrole, izbor kreditov, ki jim je treba posvetiti posebno pozornost),
- interna merila za razvrščanje in postopki,
- pogostost pregleda politike.

Politika kreditiranja je odvisna tudi od splošne gospodarske situacije. Kreditna politika bank in hranilnic, ki je v rastoči gospodarski situaciji usmerjena k velikemu povečanju kreditnega portfelja, vodi k velikemu kreditnemu tveganju.

Kreditni proces naj bi potekal po naslednjem zaporedju in vseboval določene aktivnosti (Žagar 1999, 58):

- začetek procesa kreditiranja (identifikacija cilja: trg in tveganje; sprejemanje meril),
- analiza (analiza posla: finančna analiza, analiza kazalnikov bonitetna ocena, zgornja meja zadolževanja, zahtevane rezervacije, zavarovanje posla),
- odobritev (kreditni odbor, diskusija, pogoji odobritve),
- ovrednotenje tveganja (zavarovanje in ureditev kreditne dokumentacije: zavarovanje, podpisi anuitetni načrt, izplačilo oziroma dispozicija),
- spremljanje tveganja (komplementiranje in vzdrževanje podatkov baze),
- odstopanja – izterjave (kreditna klasifikacija in razvrstitev; izterjava: prijateljska, uradna; poročanje in stroški izterjave).

Kreditiranje je v Hranilnici Vipava urejeno skladno z Zakonom o bančništvu (ZBan). Ureja ga statut, krovni dokument, ki ureja kreditiranje v hranilnici, pa je Pravilnik o dodeljevanju kreditov v Hranilnici Vipava, d. d. V pravilniku so opredeljeni postopki za kreditiranje fizičnih, pravnih in civilnopravnih oseb.

Hranilnica komitentom in nekomitentom odobrava različne vrste kreditov. Tako ločimo med kreditiranjem fizičnih in kreditiranjem pravnih oseb. Prav tako pa v okviru teh dveh segmentov ločimo kratkoročne in dolgoročne kredite.

Profil kreditjemalcev hranilnice:

- fizične osebe z rednimi mesečnimi prejemki,
- kmetje, katerih značilnost so sezonski prihodki,
- mala podjetja in samostojni podjetniki.

Tako kot ostale banke in hranilnice, si je tudi Hranilnica Vipava pri odobravanju, vodenju in izterjavi kreditov izoblikovala svojo politiko, ki določa strategijo in merila za kreditiranje in postopke. Osnovni namen politike je odobritev zdravih, vračljivih in dobičkonosnih posojil.

Fizične osebe z rednimi mesečnimi prilivi se največkrat odločijo za vračilo kredita z mesečnimi anuitetami. Anuitete in končni rok vračila kredita določijo glede na višino prihodka in željo stranke. Poleg kreditov s fiksno anuiteto hranilnica komitentom nudi tudi okvirne kredite, ki se odobravajo kot limiti na transakcijskih računih stranke.

Kmetje so posebna kategorija fizičnih oseb. Kot kmetje so mišljeni lastniki kmetijskega gospodarstva, ki zajema gospodarska poslopja, kmetijska zemljišča in gozdove ter stanovanjske objekte in ki se ukvarjajo z osnovno kmetijsko ali z dopolnilno kmetijsko dejavnostjo, ter imajo identifikacijsko številko kmetijskega gospodarstva (KMG-MID). V večini primerov nimajo stalnih mesečnih nakazil. V zadnjem letu je pri nakazovanju prihodkov kmetom čutiti velik vpliv krize, saj so tudi

prej redni mesečni prihodki (prihodki od prodaje grozdja in mleka) postali dokaj neredni. Kmetom hranilnica odobrava kredite za obratna sredstva, investicijske kredite in okvirne kredite – limite na transakcijski račun. Krediti so lahko anuitetni ali obročni, z mesečnim plačilom obresti. Hranilnica že več let uspešno sodeluje pri razpisu investicijskih kmetijskih kreditov Občine Vipava s subvencionirano obrestno mero. Predvsem je uspešna zaradi prilagodljivosti potrebam kreditojemalca, manjših stroškov za kreditojemalca od ostalih bank in zaradi poznavanja kreditojemalcev.

Hranilnica odobrava kredite samostojnim podjetnikom in malemu gospodarstvu ne glede na to, ali so komitenti ali nekomitenti hranilnice. Nudi jim kratkoročne obratne kredite z možnostjo podaljšanja, dolgoročne kredite z mesečnimi obroki odplačila in mesečnim plačevanjem obresti ter okvirne kredite, katere stranka po potrebi koristi in vrača. Okvirni krediti so odobreni za dobo enega leta, z možnostjo podaljševanja.

4.1 Proces odobritve kreditov

Odobritev kreditov zajema:

- sprejemanje zahtevkov,
- potrebno dokumentacijo,
- obdelavo zahtevkov in zavarovanje kreditov,
- odločanje o predlogih,
- črpanje in izterjava kreditov,
- nadzor namenske porabe kredita,
- spremembe kreditnih pogojev,
- poslovno tajnost,
- spremljanje poslovanja komitentov.

Glede na vrsto kreditov ločimo:

- kratkoročne in dolgoročne kredite,
- okvirne kredite
- kredite z možnostjo podaljšanja,
- kredite s fiksno in kredite s spremenljivo obrestno mero,
- zavarovane in nezavarovane kredite,
- kredite zavarovane z depozitom.

Kredite v Hranilnici Vipava lahko odobrava nadzorni svet, kreditni odbor in uprava. Kreditni odbor imenuje nadzorni svet in je sestavljen iz štirih članov. En član kreditnega odbora je predsednik uprave, ostali trije pa so strokovni delavci hranilnice. Kdo je pristojen za odobritev kredita, je odvisno od skupne izpostavljenosti kreditojemalca do hranilnice.

Pri odobravanju kreditov fizičnim, pravnim osebam in samostojnim podjetnikom se hranilnica sooča z različnimi riziki, kot so riziko nepravočasnega vračila glavnice, riziko neplačevanja obresti ali pa riziko, da kreditojemalec sploh ne bo vrnil glavnice in obresti. Pri pravnih osebah in samostojnih podjetnikih so ti riziki večji kot pri fizičnih osebah, saj gre praviloma za večje zneske kreditov in večji vpliv okolja na poslovanje podjetja.

Kreditiranje pravnih in fizičnih oseb se razlikuje že pri sami odobritvi kredita, saj se kredite fizičnim osebam odobrava po standardnem postopku, medtem ko odobritev kredita pravni osebi ali samostojnemu podjetniku zahteva individualno obravnavo.

Tabela 4.1 Krediti po posameznih namenih 31. 12. 2008 (v tisoč EUR)

Opis	Krediti občanom in s. p.	Kmetijski sektor	Proizvo- dnja	Drugi namen	Skupaj
Krediti posameznikom	1.403	1598	23	123	3.147
Okvirni krediti	80	278	65	56	479
Krediti pravnim osebam	0	631	547	712	1.890
Okvirni krediti pravnim oseb.	0	169	25	987	1.181
Krediti strankam	1483	2675	660	1879	6697

Vir: Hranilnica Vipava 2009, 39.

4.1.1 Fizične osebe

Kreditni analitik lahko ovrednoti kreditojemalčevo sposobnost odplačevanja najetega posojila na osnovi lastne presoje, določenih osnovnih značilnosti kreditojemalca (subjektivna analiza), pri čemer predstavlja kreditojemalčev osebni dohodek osnovni vir odplačevanja kredita. Za ugotavljanje njegove bodoče sposobnosti najetega posojila mora banka preveriti stabilnost njegove zaposlitve, višino povprečne plače in možnosti ohranjanja zaposlitve tudi v prihodnje (Dimovski in Gregorič 2000, 90).

Kreditna sposobnost fizičnih oseb je odvisna od višine rednih mesečnih prejemkov kreditojemalca (če je redno zaposlen) oziroma prejemkov od kmetijske dejavnosti, v breme katerih se z mesečnimi, trimesečnimi, polletnimi oziroma letnimi anuitetami ali obroki kredit tudi odplačuje. Poleg prihodkov na kreditno sposobnost vpliva tudi ustrezno zavarovanje kredita. Zavarovanje je glavna determinanta, ki banki zagotavlja varnost naložbe. Nepravilno ocenjena kreditna sposobnost ima lahko za posledico neredno odplačevanje kredita. V tem primeru hranilnica lahko uporabi sekundarni način vračila kredita, to je zavarovanje kredita.

Med nameni porabe kredita se stranki lahko določi namene koriščenja, od katerih je odvisna tudi obrestna mera kredita:

- fizičnim osebam (občanom):
  - za nakup nepremičnin,
  - stanovanjsko gradnjo,
  - premostitvene kredite, na osnovi vezanega depozita
  - nenamenske (gotovinske) kredite,
- kmetom:
  - financiranje proizvodnje,
  - nakup nepremičnin,
  - nakup premičnin, opreme,
  - gotovinske, nenamenske kredite,
  - premostitvene kredite, na osnovi vezanega depozita,
  - premostitvene kredite, na osnovi zastave oddane kmetijske proizvodnje, subvencij države.

Tabela 4.2 Krediti fizičnim osebam po ročnosti¹ (v tisoč EUR)

Krediti	31. 12. 2008	struktura v %	31. 12. 2007	struktura v %	Indeks 2008/2007
Kratkoročni krediti	565	16	366	11	154
Dolgoročni krediti	3.035	84	3.055	89	99
Skupaj	3.600	100	3.421	100	105

Vir: Hranilnica Vipava 2009, 13.

4.1.2 Pravne osebe in samostojni podjetniki

Pri odobravanju kreditov pravnim osebam in samostojnim podjetnikom se hranilnica osredotoča na njihovo kreditno sposobnost in boniteto. Tako kreditno sposobnost kot boniteto hranilnica ugotavlja z namenom, da čim bolj zmanjša tveganja poslovanja.

Velika večina kreditov bo vrnjena brez posebnega nadzorstva in ukrepanja, če bo banka v fazi odobravanja realno ugotovila kreditno sposobnost in boniteto posojilojemalca ter zahtevala ustrezno zavarovanje kredita. Ali bo kredit vrnjen ali ne, se bo dejansko pokazalo šele v prihodnosti. Glede na to je pri ugotavljanju kreditne sposobnosti in bonitete naloga banke analiza podatkov iz preteklosti. Najbolj pomembna naloga pa je predvidevanje za prihodnje obdobje na podlagi preteklega poslovanja (Žagar 1991, 86–87).

Kreditna sposobnost

¹ Dani krediti so izkazani v višini neodplačane glavnice, zmanjšani za oslabitve na podlagi interne metodologije hranilnice v skladu z MSRP (Mednarodni standardi računovodskega poročanja 2006).

Na splošno velja, da je kreditno sposobno tisto podjetje, katerega gospodarski položaj dovoljuje in opravičuje najmanjše kredita, zagotavljanje njegove koristne uporabe, plačevanje obresti in vračilo najetega kredita ob dogovorjenem roku (Žagar 1991, 86)

Pri presoji kreditne sposobnosti in potrebi po kreditu postane banka dejansko finančna svetovalka, ki na podlagi prejete dokumentacije presodi (Dimovski 1999, 44):

- ali zaprosen kredit ustreza podjetju, ali je prenizek ali previsok,
- ali roki odplačila kredita ustrezajo potrebam podjetja,
- ali je višina obrestne mere prilagojena finančni moči podjetja,
- ali so pogoji kredita dovolj elastični, da podjetje ne bi zašlo v težave,
- ali ekonomska struktura podjetja zagotavlja ohranitev ekonomske substance,
- ali so razvojne tendence skladne z razvojem celotnega gospodarstva.

Merila kreditne sposobnosti se razlikujejo tudi glede na raven doseženega poslovnega sodelovanja. Ni vseeno, ali se kot potencialni kreditojemalec pojavlja stalni komitent banke, ki ga banka pozna, ali novo podjetje, ki ga je treba vsestransko spoznati in »preizkusiti« (Žagar 1991, 86).

Pred sklenitvijo kreditne pogodbe mora hranilnica oceniti sposobnost kreditojemalca izpolnjevanj kreditnih obveznosti, prav tako mora oceniti ustreznost zavarovanja kredita. Med trajanjem kreditnega razmerja mora hranilnica spremljati poslovanje dolžnika in samo zavarovanje kredita.

Boniteta

Pojem boniteta je celovit ekonomski pojem, ki ga večinoma razlagajo kot ocenitev celovitega položaja podjetja, ki vsebuje ugotovitev o njegovi trdnosti, aktivnostih, proizvodnih in razvojnih programih, slovesu, katerega podjetje uživa v poslovnem svetu, njegovem položaju na trgu ter s tem povezani kreditni in poslovni sposobnosti pa tudi plačilni sposobnosti (Habjan, Kosec in Žavbi 1991, 51).

V Hranilnici Vipava, d. d. bonitetna služba pripravi bonitetno mnenje in mnenje o posamezni naložbi. Bonitetno mnenje zajema:

- Kvantitativno bonitetno mnenje zajema naslednje dokumente:
  - Bilanco stanja: v tem segmentu so zajeti bilančni podatki, kot so bilančna vsota, dolgoročna in kratkoročna sredstva, dolgoročne in kratkoročne obveznosti, kapital. Vsi podatki so prikazani tudi z indeksi glede na prejšnje leto.
  - Izkaz poslovnega izida: v izkazu so prikazani poslovni prihodki, poslovni odhodki, finančni odhodki in prihodki. Vsi podatki so prikazani tudi z indeksi glede na predhodno leto.

- Osnovni bonitetni podatki in kazalniki: prikazan je delež kapitala v financiranju podjetja in čista donosnost sredstev.
- Povezane osebe: v razdelku povezane osebe so prikazani lastniki z deležem, ki ga imajo v podjetju, in povezana podjetja in lastniki. Prikazana je skupna izpostavljenost hranilnice do vseh lastnikov podjetja.
- Razvrstitev komitenta na podlagi izračunane bonitete: na podlagi kvantitativnih podatkov bonitetna služba določi bonitetni razred v skladu s Sklepom Banke Slovenije o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic. Po sklepu obstaja pet bonitetnih skupin, in sicer od A (najboljše) do E (najslabše).
- Kvalitativno bonitetno mnenje zajema kvalitativne podatke – mehke kazalnike: zajemajo opis dejavnosti, s katero se podjetje ukvarja, in morebitne dosedanje izkušnje, ki jih ima hranilnica s podjetjem.
- Končna boniteta kreditojemalca: bonitetna služba določi končno boniteto kreditojemalca glede na kvantitativne in kvalitativne podatke.

Poleg bonitetnega mnenja bonitetna služba izda tudi mnenje o posamezni naložbi. Iz mnenja so razvidni kreditojemalec, znesek kredita, namen kredita, ročnost in zavarovanje kredita. Bonitetna služba poda mnenje o sposobnosti vračanja kredita, mnenje o zavarovanju kredita, predlog razvrstitve novega kredita, ki se določi glede na bonitetno skupino in zavarovanje kredita.

Vse komitente, tako tiste, ki redno poravnava svoje obveznosti do hranilnice, kot neredne plačnike se spremlja ves čas trajanja kreditnega razmerja. Boniteto kreditojemalca se spremlja enkrat letno ob novih bilančnih podatkih oziroma ob vsakem novem kreditu ali spremembi pogojev obstoječega.

Tabela 4.3 Krediti pravnim osebam² (v tisoč EUR)

Krediti	31. 12. 2008	struktura v %	31. 12. 2007	struktura v %	Indeks 2008/2007
Kratkoročni krediti	1.392	46	1.600	61	87
Dolgoročni krediti	1.656	54	1.031	39	161
Skupaj	3.048	100	2.631	100	116

Vir: Letno poročilo 2008, 13

² Dani krediti so izkazani v višini neodplačane glavnice, zmanjšani za oslabitve na podlagi interne metodologije hranilnice v skladu z MSRP (Mednarodni standardi računovodskega poročanja).

4.2 Oblike zavarovanja kreditov

Zavarovanje terjatev je eden najpomembnejših elementov kreditnega razmerja med upnikom in dolžnikom. Največje tveganje, s katerim se hranilnica sooča pri odobravanju kreditov in njihovi izterjavi, je tveganje neplačila. Pri izbiri zavarovanja hranilnica upošteva načelo, da mora biti zavarovanje vedno in v vsakem primeru takšno, da v celoti zavaruje interese hranilnice. S tem ji daje trdno garancijo, da dejansko pride do poplačila kredita.

Če kreditojemalec iz kakršnega koli razloga preneha s plačevanjem kreditnih obveznosti, se zavarovanje uporablja kot zaščita pri kreditni naložbi. Pri izbiri zavarovanja je pomembno, da je zavarovanje čim bolj likvidno, torej čim hitreje izterljivo. Zavarovanje mora omogočiti pokritje vseh kreditnih obveznosti in stroškov, ki nastanejo z izterjavo kredita. Hranilnica se za obliko zavarovanja odloči glede na boniteto kreditjemalca, ročnost in višino kredita in namen kredita.

Ločimo naslednje oblike zavarovanja (Hranilnica Vipava 2007b):

- finančno zavarovanje:
  - izpolnjene in bianco menice,
  - odstop terjatev,
  - zastava vrednostnih papirjev,
  - zastava depozita,
  - poroštvo tretje osebe,
  - zavarovanje pri zavarovalnici,
  - plačilo stroškov odplačevanja v okviru rizičnega sklada Hranilnice Vipava, d. d.,
- stvarna zavarovanja:
  - zastavna pravica na nepremičninah,
  - zastavna pravica pri premičninah.

4.2.1 Izpolnjene in bianco menice

Menica kot plačilni instrument služi za plačilo prejetega blaga in storitev. V praksi se največkrat uporablja kot kreditno sredstvo, to je kot sredstvo za zagotovitev odloga plačila dolžnika. Pri bančnem poslovanju pa se menica uporablja kot instrument za zavarovanje plačil, saj se jo položi kot varnost morebitnih kasnejših terjatev. Banka menico shrani in jo spravi v promet le, če se zgodi zavarovalni primer, to je neplačilo obveznosti (Bohinc, Bratina in Pivka 1998, 13).

Hranilnica za zavarovanje kredita največkrat zahteva lastno še neizpolnjeno menico – bianco menico. Poleg tega mora kreditojemalec podpisati še menično izjavo in pooblastilo za izpolnitev menice ter pooblastilo za unovčenje menice. Na menici in pripadajočih dokumentih morajo biti podpisane osebe, ki imajo pravico zastopati

podjetje, kar je razvidno iz registracije podjetja. V kolikor kreditojemalec ne izpolni kreditnih obveznosti, hranilnica izpolni *bianco menico*. *Menico* hranilnica unovči na kateremkoli računu kreditojemalca, vendar le do zneska, kateri je na njegovem računu.

Ker je *menica* dokaj nezanesljiv način zavarovanja, hranilnica v zadnjih letih poleg zavarovanj z *bianco menico* zahteva še dodatno zavarovanje.

4.2.2 Odstop terjatve

Je zavarovanje na podlagi pogodbe, s katero uporabnik kredita prenese na hranilnico svojo terjatev, ki jo ima do dolžnika:

- asignacijske pogodbe,
- leasing pogodbe,
- devizni prilivi,
- upravno izplačilne prepovedi,
- plačilne garancije drugih bank.

Zapadlosti terjatev, ki se odstopajo, morajo biti usklajene z zapadlostjo kredita. Odstop terjatve je primerno zavarovanje v primeru, da je terjatev že nastala oz. da je bila storitev že opravljena.

Odstop terjatve Hranilnica Vipava uporablja predvsem pri zavarovanju kreditov kmetom, ki so odobreni na podlagi pričakovanih izplačil (izplačila subvencij, izplačila breskev in ostalih kmetijskih pridelkov).

4.2.3 Zastava vrednostnih papirjev

Kredit je lahko zavarovan z zastavo ustreznih vrednostnih papirjev. Pri ugotavljanju ustreznosti vrednostnih papirjev Hranilnica Vipava, d. d., upošteva naslednja merila:

- vrsta vrednostnega papirja in kotiranje – v zastavo se sprejemajo lastniški in dolžniški vrednostni papirji, ki kotirajo na Ljubljanski borzi. Vrednostni papirji, katerih izdajatelj je jemalec kredita ali z njim povezana oseba, niso primerno zavarovanje;
- promet zastavljenih vrednostnih papirjev – upošteva se dnevni promet z zastavljenimi vrednostnimi papirji v obdobju zadnjih treh mesecev;
- odstotek zastavljenih vrednostnih papirjev – odstotek ne sme presegati 10 % glede na celotno izdano misijo;
- boniteta izdajatelja vrednostnega papirja;
- višina in rok zapadlosti terjatve – zavarovanje z vrednostnimi papirji se praviloma uporablja za terjatve z rokom zapadlosti do enega leta;
- druge pomembne informacije o izdajatelju vrednostnih papirjev – pri tem se upošteva informacije iz okolja.

4.2.4 Zastava depozita

Zastava depozita za zavarovanje kredita je zelo primerno zavarovanje terjatve predvsem zaradi likvidnosti. Hranilnica sprejema v zavarovanje depozite, ki so sklenjeni s Hranilnico Vipava, d. d., ali pa tiste, ki so sklenjeni pri drugi banki. Razmerje med sklenjenim depozitom in kreditom mora biti najmanj 1:1, ročnost depozita pa mora biti daljša ali enaka dospelosti kredita. Zavarovanje z depozitom spada po Sklepu o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Uradni list RS, št 28/07, 14. člen) med prvovrstna zavarovanja.

4.2.5 Poroštvo tretje osebe

Hranilnica uporablja poroštvo kot obliko zavarovanja tako za kredite, ki jih najemajo fizične osebe, kot pri najemanju kreditov pravnih oseb. Z izdano poroštvono izjavo se porok obveže, da bo poravnal kreditne obveznosti v primeru, da tega ne bo storil kreditjemalec. Obveznosti poroka in kreditjemalca so enake. Pri poroštvu fizične osebe hranilnica ugotavlja premoženjsko in finančno stanje poroka.

4.2.6 Zavarovanje pri zavarovalnici

Pri zavarovanju kredita pri zavarovalnici se zavarovalnica obveže, da bo hranilnici izplačala odškodnino v primeru, da bo prišlo do odškodninskega zahtevka zaradi neplačila kredita. Zavarovalno premijo plača kreditjemalec ob odobritvi kredita. Hranilnica zavaruje kredite pri zavarovalnici na osnovi generalne police oziroma na podlagi individualnega povpraševanja za posameznega kreditjemalca.

4.2.7 *Plačilo stroškov odplačevanja v okviru rizičnega sklada Hranilnice Vipava, d. d.*

Krediti, zavarovani s plačilom stroškov odplačevanja v okviru rizičnega sklada Hranilnice Vipava, d. d., se odobrijo fizičnim osebam, katerih kreditna sposobnost ustreza vsem merilom za kreditno sposobnost. Prav tako pa mora kreditjemalec uživati posebno zaupanje hranilnice, predvsem mora imeti hranilnica dobre izkušnje s kreditjemalcem.

4.2.8 *Zastavna pravica na nepremičnini*

Zastavno pravico na nepremičnini se navadno vpiše za kredite z večjimi zneski ali daljšo ročnostjo. Zaradi izpeljave samega postopka je čas od odobritve do koriščenja kredita daljši. Zastavno pravico – hipoteko se lahko vpiše na vsaki nepremičnini, tako ima hranilnica v svojem zavarovalnem portfelju stanovanja, stanovanjske hiše, obrtne objekte. Glede na to, da so njeni kreditjemalci tudi kmetje, pa tudi kmetijske objekte, kmetijska zemljišča in gozdove. Nepremičnina mora biti predhodno ocenjena s strani

uradnega cenilca, vrednost nepremičnine pa mora biti v primernem razmerju s kreditom. Hipoteka je ena izmed najvarnejših oblik zavarovanja.

Hipoteka predstavlja stvarno pravico na tuji nepremičnini, ki daje upniku pravico do poplačila njegove zapadle terjatve iz vrednosti nepremičnine pred upniki, ki so zastavno pravico pridobili kasneje ali je sploh niso pridobili (Grubar 2000, 34).

Sporazum o zastavi nepremičnine je sklenjen pri notarju in vsebuje tudi prepoved odtujitve nepremičnine. Hipoteka ne preneha s poplačilom vseh terjatev. Kreditojemalec lahko zahteva izbris hipoteke šele po poplačilu vseh terjatev, ki izvirajo iz kreditnega razmerja, za katerega je bila hipoteka vpisana.

4.2.9 Zastavna pravica na premičnini

Predmet zastave je premičnina, katera je predmet pravnega prometa in ima premoženjsko vrednost ter jo je mogoče hitro prodati po predvidljivi ceni. Vrednost premičnine se določi na podlagi fakture oziroma na podlagi cenitve, ki jo opravi uradni cenilec. Glede na boniteto komitenta mora biti ocenjena vrednost kredita proti premičnini v primernem razmerju do kredita. Kreditojemalec in hranilnica skleneta pri notarju zastavno pogodbo – ustanovi se zastavna pravica v korist hranilnice. Sporazum ima moč neposredne izvršljivosti. Vpis zastavne pravice se izvrši v Registru neposrednih zastavnih pravic na premičninah, ki se vodi pri AJPEŠ-u.

Tabela 4.4 Krediti glede na vrsto zavarovanja (v tisoč EUR)

<i>Stanje glavnice in obresti ter pripadajočih stroškov na dan 31.12.2008</i>			
Vrsta prejetega zavarovanja	Fizične osebe in s. p.	Pravne osebe	Poštena vrednost prejetega zavarovanja (zunajbilančno)
Hipoteka	1.503	1.359	14.042
Premično zavarovanje	139	1	1.157
Zavarovanje z depozitom	37	0	52
Zavarovanje pri zavarovalnici	739	0	2.358
zavarovanje z menicami	190	800	4.357
Zavarovanje s poroštvom	202	895	2.073
Zavarovanje ostalo	805	0	363
Nezavarovano	11	16	0
Skupaj	3.626	3.071	24.402

Vir: Hranilnica Vipava 2009, 3.

5 OBVLADOVANJE KREDITNEGA TVEGANJA V HRANILNICI VIPAVA, D. D.

Način prevzemanja in upravljanja s kreditnim tveganjem je osnovna komponenta skrbnega in varnega poslovanja hranilnice. Gre za optimalno razmerje med donosom in tveganjem pri posamezni naložbi. Kreditno tveganje znižamo s kvalitetno koncentracijo, rokom dospelosti, zavarovanjem in vrsto kredita.

Hranilnica se pri merjenju, obvladovanju in ocenjevanju kreditnega tveganja poslužuje Zakona o bančništvu, ki predstavlja osnovo in zakonsko podlago. Poleg osnovnega zakona pa pri svojem delovanju upošteva tudi podzakonske akte:

- Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic,
- Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (2006),
- Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic,
- Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic.

Poleg tega pa hranilnica pri svojem poslovanju od leta 2007 upošteva baselske kapitalske standarde, ki so bili sprejeti leta 2004. Baselski kapitalski sporazum (Basel II) zajema tri stebre:

- prvi steber predstavlja minimalne kapitalske zahteve,
- drugi steber predstavlja regulativni nadzor kjer neodvisna regulativna institucija kontrolira in preverja ustreznost izračunanih kapitalskih zahtev za bančna tveganja
- tretji steber predstavlja tržno disciplino banke zadovoljujejo z javnim objavljanjem določenih podatkov o svojem poslovanju.

Hranilnica Vipava, d. d., skrbi za obvladovanje kreditnega tveganja predvsem z ustrežno politiko zavarovanja naložb in njihovo primerno razpršenostjo.

Iz tabele 5.1 je razvidno, da hranilnica posveča posebno pozornost zavarovanju kreditnega portfelja, saj predstavlja nezavarovan del kreditov 31.12.2008 le 0,40 % celotnega portfelja, medtem ko je še v letu 2007 znašal ta delež 6,63 % portfelja. Velik delež zavarovanja v letu 2008 predstavlja tudi zavarovanje s hipoteko (42,74 %). Predvsem je delež kreditov, zavarovanih s hipoteko, porasel pri pravnih osebah, saj se je v primerjavi z letom 2007 povečal za 21,43 %. Prav tako se je delež kreditov, zavarovanih s poroštvom, v letu 2008 povečal za 9,11 %. Predvsem se je delež povečal na račun pravnih oseb. Hranilnica si prizadeva, da bi kreditne naložbe dobro zavarovala, zato si pri odobravanju novih kreditov prizadeva pridobiti kvalitetnejša zavarovanja, poleg tega pa so krediti zavarovani tudi z več vrstami zavarovanj. Ker se zavarovanje kredita uporablja le kot zaščita v primerih, ko kredit ne bi bil vrnjen, je ob primernem

zavarovanju in večkratnem zavarovanju posameznega kredita večja možnost, da bo kredit poplačan.

Tabela 5.1 Krediti glede na vrsto zavarovanja leto 2008/2007 (v tisoč EUR)

Vrsta prejetega zavarovanja	31. 12. 2008		31. 12. 2007	
	Fizič. oseb.	Prav. oseb.	Fizič. oseb.	Prav. oseb.
Hipoteka	1.503	1.359	1.223	605
Premično zavarovanje	139	1	14	207
Zavarovanje z depozitom	37	0	29	50
Zavarovanje pri zavarovalnici	739	0	1.101	0
zavarovanje z menicami	190	800	60	887
Zavarovanje s poroštvom	202	895	142	301
Zavarovanje ostalo	805	0	471	601
Nezavarovano	11	16	404	0
Skupaj	3.626	3.071	3.444	2.651

Vir: Hranilnica Vipava 2009, 39 in 2008, 35.

Poleg ustrezne politike zavarovanja je za učinkovito obvladovanje kreditnega tveganja pomembna tudi primerna razpršenost naložb. Med posameznimi komitenti hranilnica dosega primerno razpršenost z upoštevanjem politike upravljanja s kapitalom. Največjo razpršenost hranilnica dosega z kreditiranjem fizičnih oseb.

Banka mora zagotoviti, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter obvladovati tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev, kar dokazuje s posebnim kazalcem – kapitalsko ustreznostjo. Zveza med kapitalom in tveganji pri bančnem poslovanju je v bistvu dokaj preprosta. Kapital banke pomeni vir kritja nepredvidenih realiziranih izgub in zato bi morala biti zveza med obsegom kapitala in obsegom tveganj, ki jih pri svojem poslovanju prevzema banka, premo sorazmerna (Dimovski 1996, 36).

5.1 Organizacija pri izvajanju procesa upravljanja s kreditnim tveganjem

Za učinkovit sistem upravljanja s kreditnim tveganjem je Hranilnica Vipava vzpostavila ustrezno organizacijo. Organizacija temelji na natančno opredeljenih, preglednih in doslednih notranjih razmerjih. Pravilno organizirana razmejitev pristojnosti in nalog omejuje in preprečuje nastanek nasprotij interesov, zagotavlja transparenten in dokumentiran proces spremljanja vodstvenih odločitev (Hranilnica Vipava 2007c).

Hranilnica na področju kreditiranja upošteva Splošne standarde (ICAAP) upravljanja s kreditnim tveganjem, kateri urejajo področja:

- organizacijske zahteve glede kreditnega tveganja,
- obravnava kreditnega tveganja – tako obravnava kreditnega procesa kot obravnava tveganja koncentracije.

5.1.1 Organizacijske zahteve glede kreditnega tveganja

Hranilnica pri poslovanju zagotavlja razmejitve pristojnosti in nalog tako med komercialno in bonitetno službo kot med komercialno in zaledno službo kreditov. Komercialna služba je zadolžena za sprejem vlog komitentov in nekomitentov, tedensko poroča kreditnemu odboru o stanju neplačanih zapadlih terjatev in vodi izterjavo teh. V zadnjem času hranilnica posebno pozornost posveča izterjavi neplačanih zapadlih terjatev. Tako vodi pisno izterjavo (pisni opomini) in telefonsko izterjavo. V kolikor sami komercialisti ne uspejo izterjati zapadlih dolgov, sodelujejo in se posvetujejo s pooblaščenim odvetniško pisarno.

Tabela 5.2 Pregled zamud glede na stanje kreditov fizičnih oseb (v tisoč EUR)

	Stanje kreditov fizičnih oseb	Zamuda fizičnih oseb	Zamuda glede na stanje kreditov (v %)
30. junij 2007	2.646	18	0,68
31. december 2007	2.970	14	0,47
30. junij 2008	3.139	16	0,51
31. december 2008	2.971	14	0,47

V tabeli 5.2 so prikazani zneski zamud glede na stanje kreditov fizičnih oseb. Pri pregledu so bili iz stanja kreditov in stanja zamud izvzeti samostojni podjetniki. Iz tabele je razvidno, da se zamude v letu 2008 niso povečevale kljub krizi, ki je za fizične osebe posegala tudi na področje ohranjanja služb. V veliki meri je to posledica tudi sprotne in hitre izterjave zamud.

Bonitetna služba izdelava bonitetna mnenja za obstoječe in bodoče komitente, periodično spremlja bonitete strank, mesečno pripravlja predloge slabitev kreditov. Zaledna služba kreditov po nalogu komercialne knjiži odobrene kredite in njihova zavarovanja, izplačuje kredite, knjiži vračila in daje bonitetni službi potrebne knjigovodske podatke za pripravo slabitev.

Kredit odobri kreditni odbor ali nadzorni svet, odvisno od višine kredita. Predloge za odobritve pripravi komerciala ob upoštevanju priporočil bonitetne službe.

5.1.2 Obravnava kreditnega tveganja

Obravnava kreditnega tveganja zajema kreditni proces in obravnava tveganja koncentracije.

Kreditni proces zajema:

- Proces odobritve kredita, kateri zajema oceno in analizo vseh pomembnih dejavnikov, ki vplivajo na oceno tveganja in izpostavljenost pred samo odobritvijo kredita. Pri odobritvi kredita se kot primaren vir poplačila upošteva kreditno sposobnost kreditojemalca, medtem ko se pravilno ocenjeno vrednost zavarovanja upošteva le kot sekundarni vir poplačila kredita.
- Proces spremljave kredita vključuje redno spremljavo kredita, dolžnika in zavarovanja. Če hranilnica pridobi informacije, ki nakazujejo na znatno povečanje tveganja dolžnika, izpostavljenosti ali zavarovanja, jih mora nemudoma ponovno oceniti. Redno mora izvajati analize kreditnega portfelja vključno z oceno prihodnjih trendov.
- Proces zgodnjega odkrivanja povečanega kreditnega tveganja omogoča pravočasno ugotavljanje dolžnikov, ki izkazujejo povečano tveganje.
- Proces razvrščanja dolžnika, s katerim hranilnica razvršča komitente v bonitetne razrede in skupine in s tem preverja bistvene značilnosti posameznega dolžnika.

Pod obravnavo tveganja koncentracije razumemo najvišji možni znesek, ki ga hranilnica lahko odobri v okviru zakonsko določene možnosti plasmaja glede na izračun kapitala z upoštevanjem koncentracije kreditne izpostavljenosti.

5.2 Razvrščanje terjatev

Tvegane aktivne bilančne postavke hranilnice so dospeli in nedospeli kratkoročni in dolgoročni krediti, naložbe v vrednostne papirje in dolgoročne naložbe v kapital, eskontirane menice, terjatve iz finančnih najemov, terjatve iz izvedenih (izpeljanih) finančnih instrumentov, naložbe v naložbene nepremičnine, obračunane obresti, nadomestila in opravnine (provizije) ter terjatve za plačane garancije, avale in druge prevzete obveznosti, vloge pri bankah ter druge postavke, ki jih je mogoče razporediti na posameznega dolžnika.

Tvegane zunajbilančne postavke hranilnice (prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah) so izdane finančne garancije in posli s podobnim tveganjem, na podlagi katerih lahko za hranilnico nastane obveznost plačila. Kot tvegane zunajbilančne postavke lahko opredelimo tudi odobrene in neizkoriščene limite na transakcijskih računih, odobrene in neizkoriščene okvirne kredite. Hranilnica mora oceniti dolžnikovo sposobnost izpolnjevanja obveznosti in kvaliteto zavarovanja terjatev po vrsti in obsegu pred odobritvijo vsakega kredita. Poleg tega mora hranilnica ves čas trajanja pogodbenega razmerja spremljati poslovanje dolžnika in kvaliteto zavarovanja terjatev (Banka Slovenije 2002, 2).

Hranilnica mora finančna sredstva in prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah razvrstiti v skupine po tveganosti in oceniti višino izgub iz kreditnega tveganja. Razvrščanje v skupine temelji na oceni sposobnosti dolžnika izpolnjevati obveznosti do hranilnice ob dospelosti in kvaliteti zavarovanja.

Ocena dolžnikove sposobnosti oziroma možnosti izgube vključuje podatke, ki zajemajo:

- pomembne finančne težave dolžnika,
- dejansko kršenje pogodbe oziroma neizpolnjevanje pogodbenih določil,
- ekonomske oziroma pravne razloge, ki privedejo do restrukturiranja finančnih sredstev,
- verjetnost dolžnikovega stečaja oziroma finančne reorganizacije,
- merljivo zmanjšanje pričakovanih denarnih tokov.

Hranilnica preverja in razvršča terjatve in zunajbilančne postavke trimesečno. Razvrščanje je podlaga za slabitev kreditov. Na podlagi sprejete metodologije, ki je odvisna od preteklih izgub v posamezni skupini, je vsaki bonitetni skupini določen procent slabitve. Prav tako se procent slabitve določi za vsako posamezno P terjatev in zunajbilančno postavko. Če slabitev za posamično terjatev ni več potrebna, se jo ponovno vključi v skupinsko slabljenje. Slabitev predstavlja odhodek v izkazu poslovnega izda. V primeru, da kreditojemalec poravna znesek, je to prihodek iz ukinjenih rezervacij v višini odstotka slabitve. Podatki so osnova za razvrščanje terjatev skupinsko v skupine A–E oziroma posamično P (povzeto po Hranilnica Vipava 2007)a.

Tabela 5.3 Slabitve kreditov glede na bonitetne razrede

	Kredit	Oslabitev in rezervacije
Skupina A	90,16	23,87
Skupina B	0,99	8,93
Skupina C	0,73	16,29
Skupina D	0,17	7,88
Skupina E	0,35	31,06
Skupina P	7,60	11,97

Vir: Hranilnica Vipava 2009, 38.

V skupino A se razvrstijo terjatve in zunajbilančne postavke do dolžnikov:

- do Banke Slovenije in Republike Slovenije, Evropske skupnosti, vlad in centralnih bank držav cone A,³ terjatve, ki so zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem,⁴
- do dolžnikov, za katere se ne pričakuje težav s plačevanjem obveznosti in kateri svoje obveznosti plačujejo ob dospelosti oziroma izjemoma z zamudo do 15 dni.

V skupino B se razvrstijo terjatve in zunajbilančne postavke do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da bodo poravnali dospele obveznosti, vendar je njihovo finančno stanje trenutno šibko,
- svoje obveznosti plačujejo z zamudo do 30 dni, občasno z zamudo do 90 dni.

V skupino C se razvrstijo terjatve in zunajbilančne postavke do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da denarni tokovi ne bodo zadostovali za redno poravnavanje dospelih obveznosti,
- svoje obveznosti poravnavaajo z zamudo do 90 dni, občasno z zamudo do 180 dni.

V skupino D se razvrstijo terjatve in zunajbilančne postavke do dolžnikov:

- za katere velja velika verjetnost izgube dela finančnega sredstva,
- svoje obveznosti poravnavaajo z zamudo 90 do 180 dni, občasno zamudo do 360 dni,
- niso solventni,
- za katere je bil pri pristojnem sodišču vložen predlog za stečaj ali prisilno poravnavo, ali pa so v postopku sanacije ali stečaja.

V skupino E se razvrstijo terjatve in zunajbilančne postavke do dolžnikov:

- za katere se ocenjuje, da ne bodo poplačani,
- s sporno pravno podlago,

---

³ Vse države članice EU ali države podpisnice sporazuma o ustanovitvi Evropskega gospodarskega prostora EEA, vse druge države, ki so polnopravne članice OECD, države, ki so sklenile posebne posojilne aranžmaje z IMF, povezane s skladovimi splošnimi aranžmaji posojanja. Pri tem vsaka država, ki odloži plačilo svojega suverenega dolga za 5 let, ne šteje pod cono A, prav tako so iz cone A izvzete Turčija, Južna Koreja in Mehika.

⁴ Prvovrstna zavarovanja so po sklepu Banke Slovenije (Uradni list RS, št 28/07, 14. člen) bančna vloga, za katero je pogodbeno določena obveznost, da se uporabi za poplačilo, vrednostni papirji RS Banke Slovenije Evropske centralne banke ter vlad in centralnih bank držav cone A, nepreklicne garancije na prvi poziv bank in hranilnic, ki so pridobile dovoljenje Banke Slovenije za opravljanje bančnih storitev, prvovrstnih bank držav članic in prvovrstnih tujih bank, prvovrstni dolžniški vrednostni papirji bank držav članic prvovrstnih tujih bank, prvovrstni dolžniški vrednostni papirji bank, s katerimi se trguje na finančnih trgih, nepreklicna jamstva Republike Slovenije.

- plačujejo obveznosti z zamudo nad 360 dni.

Posamično se razvršča terjatve z oznako P. Na podlagi meril za razvrščanje se razvrščajo in slabijo terjatve in obveznosti po zunajbilančnih postavkah, če celotna izpostavljenost do dolžnika presega 21.000,00 EUR. Posamične, za hranilnico pomembne postavke se prav tako lahko razvrščajo in slabijo po metodologiji za slabitev P terjatev in zunajbilančnih postavk.

Tabela 5.4 Razvrščanje terjatev po skupinah A–E (v tisoč EUR)

	2007				2008			
	Vse banke EUR	Delež (v %)	Hranilnica EUR	Delež (v %)	Vse banke EUR	Delež (v %)	Hranilnica EUR	Delež (v %)
A	29.945.626	73,80	6.018	99,45	34.455.561	74,40	5.994	97,58
B	9.324.671	23,00	21	0,35	10.592.357	22,80	66	1,07
C	550.088	1,40	4	0,06	483.685	1,00	49	0,80
D	286.353	0,70	5	0,08	467.389	1,00	11	0,18
E	437.731	1,10	4	0,06	382.159	0,80	23	0,37
Skupaj	40.544.469	100,00	6.052	100,00	46.381.151	100,00	6.143	100,00

Delež terjatev hranilnice, razvrščenih v skupino A, se je v letu 2008 zmanjšal za 1,87 %, nekoliko pa se je povečal delež razvrščenih terjatev po skupina od B do E, medtem ko se je pri ostalih bankah v Slovenije % razvrščenih terjatev v skupino A nekoliko povečal. Glede na ta, da so ta odstopanja tako pri bankah kot pri hranilnici zelo majhna, lahko to pripišemo normalnemu nihanju razvrščanja terjatev tako med letom kot ob koncu poslovnega leta. Delež razvrščenih terjatev Hranilnice Vipava v skupino A je v primerjavi z deležem terjatev razvrščenih v skupino A pri ostalih bankah znatno višji. Razlika v deležu skupine A se pojavi pri skupini B, saj je % razvrščenih terjatev v skupino B pri ostalih bankah znatno višji kot pri Hranilnici Vipava. Mislim, da ima hranilnica tako majhen delež terjatev v skupini B predvsem zaradi hitre in pospešene izterjave, saj komitente opominja dvakrat mesečno o neplačanih terjativah, poleg tega pa delavci v komerciali vršijo tedensko telefonsko izterjavo. Pri razvrščanju v ostale skupine med bankami in hranilnico ni velikih odstopanj.

Tabela 5.5 Izpostavljenost glede na bilančno vsoto (v tisoč EUR)

	2008			2007		
	Bilančna vsota	Kreditni	Delež (v %)	Bilančna vsota	Kreditni	Delež (v %)
Delavska hranilnica	172.823	99.478	57,56	135.316	90.634	66.98
Hranilnica Lon	121.343	73.660	60,70	96.084	60.439	62.90
Hranilnica Vipava	25.577	6.648	26,00	23.782	6.052	25,45

Vir: podatki po Delavska hranilnica 2009, Hranilnica Lon 2009 in Hranilnica Vipava 2009.

Tabela 5.6 Popravki vrednosti kreditov (v tisoč EUR)

	2008			2007		
	Kreditni	Popravki	Delež (v %)	Kreditni	Popravki	Delež (v %)
Delavska hranilnica	100.683	1.205	1,20	91.490	857	0,94
Hranilnica Lon	74.781	1.121	1,50	61.122	683	1,11
Hranilnica Vipava	6.711	63	0,94	6.095	43	0,70

Vir: podatki po Delavska hranilnica 2009, Hranilnica Lon 2009 in Hranilnica Vipava 2009.

Hranilnica nalaga četrtno zbranih sredstev v kredite gospodinjstvom in gospodarstvu. V primerjavi z ostalima dvema hranilnicama, ki delujeta na območju Slovenije, je ta delež majhen, saj imata ostali dve hranilnici v kreditih gospodinjstvom in gospodarstvu naloženih okoli 60 % sredstev. Hranilnica v letu 2008 ni bistveno povečala niti bilančne vsote niti naložb v kredite.

Pri kreditiranju je najbolj aktivna pri kreditiranju kmetijske panoge, za katero so značilni sezonsko nihanje in nestabilni pogoji poslovanja. Za hranilnico to predstavlja povečano tveganje, saj lahko ogrozi bonitetno strank in redno vračilo kreditov.

V regiji, kjer deluje hranilnica, je prisotna močna konkurenca velikih bank, zato bi bilo za povečanja tako bilančne vsote kot tudi kreditiranja treba močno povečati aktivnosti komercialnega sektorja. Glede na majhnost in prilagodljivost bi hranilnica lahko poiskala večji tržni delež predvsem pri malem gospodarstvu – tako pri zbiranju sredstev, kot tudi pri kreditiranju. Pri kreditiranju bi morala tudi v bodoče posebno pozornost posvečati zavarovanju kreditnega portfelja in poskušati pridobiti čim več kakovostnega in hitro izterljivega zavarovanja, saj zavarovanje predstavlja sekundarni način poplačila kredita.

Popravki vrednosti kreditov so v letu 2008 pri vseh treh hranilnicah nekoliko narasli, kar lahko pripišemo tudi vplivu gospodarske krize. Najmanjše popravke ima sicer Hranilnica Vipava glede na višino naložb v kredite, pri ostalih dveh hranilnicah pa tudi popravki ne predstavljajo bistveno večjih izgub iz naložb v kredite. Regionalna usmerjenost Hranilnice Vipava po eni strani predstavlja pomanjkljivost, po drugi strani

pa predstavlja prednost, saj hranilnica kreditira predvsem znane kreditorejmalce – po večini komitente, kar pa ne odtehta majhnega deleža naložb v kreditni portfelj in s tem v primerjavi z ostalima dvema hranilnicama tudi majhnih prihodkov iz kreditiranja fizičnih in pravnih oseb.

5.3 Velika izpostavljenost hranilnice

Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic z namenom zavarovanja le-teh pred tveganji povezanimi s koncentracijo kreditne izpostavljenosti do posamezne osebe je še eden od inštrumentov Banke Slovenije na področju obvladovanja kreditnega tveganja (Banka Slovenije 2004, 3–9).

Svet Banke Slovenije je izdal Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic (2006) z namenom, da zavaruje banke in hranilnice pred tveganjem prevelike koncentracije kreditne izpostavljenosti do posamezne osebe. Ta se izraža v največji možni izgubi, v primeru, da ta oseba ne poravnava svojih obveznosti. V izpostavljenosti hranilnice do posamezne osebe se šteje tako njene aktivne bilančne terjatve kot tudi zunajbilančne postavke, ki jih ima ta oseba pri hranilnici. V Sklepu o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic je velika izpostavljenost opredeljena kot izpostavljenost hranilnice do posamezne osebe, katera dosega ali presega 10 % kapitala.

Posamezna oseba je vsaka oseba, ki nastopa kot dolžnik do hranilnice. Za posamezno osebo se štejejo tudi skupina povezanih oseb – to so osebe, ki so tako povezane, da za hranilnico predstavljajo eno samo tveganje. V skupino povezanih oseb spadajo osebe, ki so kapitalsko povezane, pod enotnim vodstvom, medsebojno gospodarsko povezane, fizične osebe in njihovi ožji družinski člani, fizične in pravne osebe, pri katerih so fizične osebe člani uprave ali kakorkoli drugače povezane s pravno osebo, fizične osebe, ki opravljajo zasebno dejavnost, in njihovi ožji družinski člani.

Izpostavljenost hranilnice do povezanih oseb ne sme presegati 20 % kapitala hranilnice. Povezane osebe (Banka Slovenije 2002) opredeljuje kot osebe, ki so v posebnem razmerju do hranilnice. To so člani uprave in njihovi ožji družinske člani, člani nadzornega sveta in njihovi ožji družinski člani, fizična oseba, ki je lastnica najmanj 5 % deleža kapitala in pravna oseba, ki je imetnik najmanj 10-odstotnega deleža kapitala, ter člani uprave in nadzornega sveta te pravne osebe.

6 SKLEP

Hranilnica se pri svojem poslovanju srečuje z različnimi tveganji. Med največja tveganja sodi upravljanje in nadzor kreditnega tveganja, kateri ima vpliv na izid poslovanja in na kapital banke.

Kreditno tveganje izhaja predvsem iz dejstva, da se v času kreditnega razmerja dogajajo spremembe, ki vplivajo na izpolnjevanje obveznosti iz naslova kreditne pogodbe. Te spremembe so lahko na strani kreditojemalca, lahko pa so posledica spremenjenih političnih ali gospodarskih razmer. Tako je bilo leto 2008 prežeto z gospodarsko krizo, ki se je na kreditnem področju pokazala tako pri kreditiranju fizičnih kot pravnih oseb. Spremenjene gospodarske razmere so vplivale tako na odobravanje kot tudi na odplačevanje že obstoječih kreditov.

Hranilnica Vipava, d. d., je ena izmed treh hranilnic, ki deluje na področju Slovenije. Je hranilnica z najdaljšo tradicijo, saj deluje v različnih oblikah že več kot sto let. Je najmanjša hranilnica, kar ji po eni strani omogoča veliko prilagodljivost strankam, po drugi strani pa veliko ranljivost, saj ji vsaka sprememba na trgu ali zakonodaji predstavlja velik problem prilagoditve.

Skoraj polovica kreditnega portfelja predstavlja kreditiranje pravnih oseb. Kreditiranje pravnih oseb predstavlja veliko zahtevnejše področje, saj so krediti navadno višji, pojavlja pa se večje tveganje, da kredit ne bo vrnjen. Hranilnica se skuša pred nevarnostjo, da kredit ne bo vrnjen, zavarovati z ustreznim in kvalitetnim zavarovanjem kreditov. V takem primeru zelo veliko pozornost posveča spremljanju zamud in takojšnji izterjavi teh sredstev, saj izterjava neplačanih terjatev preko sodišča lahko pomeni večletno zakasnitev vračila sredstev. Ne tem področju beleži dokaj dobre rezultate, saj v letu 2007 in 2008 ni beležila odpisov terjatev.

Na podlagi zamud pri vračilu kreditov in oceni, ali je kreditojemalec sposoben obveznosti do hranilnice poravnati, hranilca razvršča kredite v skupine A do E in v skupino posameznih slabitev P. Razvrščene terjatve predstavljajo potencialno izgubo. Potencialno izgubo se ocenjuje na podlagi objektivnih in subjektivnih ocen. Delež razvrščenih terjatev bistveno ne odstopa od deleža razvrščenih terjatev pri ostalih dveh hranilnicah. Z razvrščanjem, ažurno izterjavo in izboljševanjem zavarovanja kreditnega portfelja hranilnica trenutno obvladuje kreditno tveganje. Glede na to, da ima hranilnica le četrtino svojih sredstev naloženih v kredite, bo morala v prihodnosti sprejeti aktivne ukrepe, s katerimi bi povečala bilančno vsoto in delež naložb v kredite, saj ji bo to omogočilo ne le preživetje, temveč tudi večjo dobičkonosnost.

Hranilnica deluje v skladu z zakoni in predpisi, v okviru katerih skrbi tudi za razpršenost svojih naložb in se s tem izogiba veliki izpostavljenosti do posamezne osebe, saj to predstavlja povečano tveganje možne izgube v primeru, da ta oseba ne poravna vseh svojih obveznosti do hranilnice.

LITERATURA

- Banka Slovenije. 2002. *Sklep o razvrščanju aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic*. Poslovni dokumenti, Banka Slovenije.
- Banka Slovenije. 2004. *Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic*. Poslovni dokumenti, Banka Slovenije.
- Bohinc, Rado, Borut Bratina in Hilda Marija Pivka. 1998. *Gospodarsko pravo 1. Temelji obveznostnega prava*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Crnkovič, Rudi. 1987. *Kredit in kreditni sistem*. Maribor: Visoka ekonomsko-komercialna šola.
- Delavska hranilnica. 2009. *Letno poročilo Delavske hranilnice 2008*. Poslovni dokumenti, Delavska hranilnica.
- Dimovski, Vlado in Aleksandra Gregorič. 2000. *Temelji bančništva*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Dimovski, Vlado. 1996. *Bančništvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Dimovski, Vlado. 1999. *Bančništvo*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Filipič, Drago in Tanja Markovič-Hribernik. 1998. *Osnove financ*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Grubar, Katja. 2000. Okvirna hipoteka. *Bančni vestnik* 49 (11): 34–37.
- Habjan, Bogdan, Barbara Kosec in Alenka Žvabi. 1991. *Uspešna izterjava – zavarovanje plačil – bonitetna služba SDK*. Ljubljana: INFIN.
- Hranilnica Lon. 2009. *Letno poročilo Hranilnice Lon 2008*. Poslovni dokumenti, Hranilnica Lon.
- Hranilnica Vipava. 2007a. *Metodologija dela pri kreditiranju*. Interno gradivo, Hranilnica Vipava.
- Hranilnica Vipava. 2007b. *Navodilo za zavarovanje kreditov in ostalih naložb v Hranilnici Vipava, d. d.* Interno gradivo, Hranilnica Vipava.
- Hranilnica Vipava. 2007c. *Politika prevzemanja in upravljanja s kreditnim tveganjem Hranilnice Vipava, d. d.*, interno gradivo, Hranilnica Vipava. 2007.
- Hranilnica Vipava. 2007d. *Pravilnik o dodeljevanju kreditov v Hranilnici Vipava, d. d.*, interno gradivo, Hranilnica Vipava.
- Hranilnica Vipava. 2009. *Letno poročilo Hranilnice Vipava 2008*. Poslovni dokumenti, Hranilnica Vipava.

- Jeličić, Božidar. 1998. *Financijsko pravo i financijska znanost*. Zagreb: Informator.
- Krumberger, Matej. 2000. Nadzor bančnega poslovanja in obvladovanje bančnih tveganj v slovenskem bančništvu: izkušnje, problemi, priporočila. V *Analiza bančnih tveganj*, ur. Neven Borak, 71–82. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.
- Laure, Nataša. 2004. *Revidiranje kreditnega tveganje bank v Sloveniji*. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Lazarević, Žarko in Jože Prinčič. 2005. *Bančniki v ogledalu časa*. Ljubljana: Združenje bank Slovenije.
- Majič, Mojca. 1999. *Obvladovanje poslovnih tveganj*. V gradivu za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva preizkušeni notranji revizor. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Mednarodni standardi računovodskega poročanja – MSRP*. 2006. Ljubljana : Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Ribnikar, Ivan. 1994. *Tveganje v bančnem poslovanju in zavarovanje pred njim*. Ljubljana: Cisef.
- Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic. *Uradni list RS*, št. 24/2002.
- Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic. *Uradni list RS*, št. 24/2002.
- Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic. *Uradni list RS*, št. 28/07.
- Sklep o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic. *Uradni list RS*, št. 78/1996.
- Sklep o veliki izpostavljenosti bank in hranilnic. *Uradni list RS*, št. 135/2006.
- Zakon o bančništvu (ZBan-1). *Uradni list RS*, št. 131/2006.
- Zakon o banki Slovenije. *Uradni list RS*, št. 72/2006.
- Žagar, Iva. 1991. Pojem boniteta podjetja in vrste kreditnih rizikov. *Bančni vestnik* 40 (3): 86–90.
- Žagar, Iva. 1999. Boniteta kreditojemalcev in vrste kreditnih rizikov. V *Ravnanje s tveganji*, ur. Neven Borak, 43–58. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.